

NÁRODNÍ DIVADLO MORAVSKOSLEZSKÉ
Divadlo Antonína Dvořáka

OPERA

Giacomo Puccini (1858–1924)

TOSCA

Opera o třech dějstvích z roku 1899

Hudební nastudování
Marek Šedivý

Režie
Jiří Nekvasil

PREMIÉRA
13. února 2021
v 19 hodin
V ŽIVÉM VYSÍLÁNÍ
NA TV NOE

[Giacomo Puccini](#) (1858–1924)

TOSCA

Opera o třech dějstvích z roku 1899

Libreto Luigi Illica (1857–1919) a Giuseppe Giacosa (1847–1906)
podle divadelní hry Victoriena Sardoua (1831–1908) *La Tosca* z roku 1887

HUDEBNÍ NASTUDOVÁNÍ	MAREK ŠEDIVÝ
DIRIGENT	MAREK ŠEDIVÝ
REŽIE	JIRÍ NEKVASIL
SCÉNA	DANIEL DVOŘÁK
KOSTÝMY	MARTA ROSZKOPFOVÁ
POHYBOVÁ SPOLUPRÁCE	JANA TOMSOVÁ
SBORMISTR	JURIJ GALATENKO
VEDOUcí OPERNÍHO STUDIA NDM	LENKA ŽIVOCKÁ
DRAMATURGIE	JURAJ BAJÚS
PŘEKLAD	MARIE KRONBERGEROVÁ

Osoby a obsazení:

Floria Tosca , slavná zpěvačka	Maida Hundeling
Mario Cavaradossi , malíř a milenec Toscy	Paolo Lardizzone
Baron Scarpia , šéf policie	Martin Bárta
Cesare Angelotti , bývalý konzul Římské republiky	František Zahradníček
Kostelník	Martin Gurbaľ
Spoletta , policejní agent	Václav Morys
Sciarrone , četník	Roman Vlkovič
Žalářník	Erik Ondruš
Pastýř	Lucie Diehelová

Dále účinkuje sbor a orchestr opery NDM
– koncertní mistři [Vladimír Liberda](#) a [Jaroslav Podžorski](#)
– [Operní studio NDM](#) a externisté

Uvádíme v italském originále s českými titulky

Přestávka po prvním dějství

**Premiéra 13. února 2021 v 19 hodin
v Divadle Antonína Dvořáka
– živé vysílání na TV NOE**

OBSAH OPERY

PRVNÍ DĚJSTVÍ:

Do římského kostela Sant'Andrea della Valle vbíhá bývalý konzul Římské republiky Cesare Angelotti. U sochy Madony nachází klíč od kaple, který tam pro něj ukryla jeho sestra markýza Attavanti. Jen co se Angelotti ukryje v kapli, do kostela vchází kostelník s čistými štětkami pro malíře. Přichází malíř Cavaradossi a vrací se k práci na obrazu Máří Magdalény. Kostelník v jejím vyobrazení rozeznává podobu neznámé krásky, která se v kostele poslední dobou často modlila. Malíř přiznává, že se jí inspiroval, a kostelník za nesouhlasného mumlání odchází. V domněnku, že kostel je opět prázdný, vychází Angelotti ze svého úkrytu. Zpočátku překvapený Cavaradossi ho poznává a Angelotti mu prozradí, že právě uprchl z Andělského hradu. Malíř mu přislíbí pomoc. Zvenčí se ozve hlas slavné zpěvačky Toscy volající na svého milého – Cavaradossiho – a Angelotti je nucen se opět ukryt. Tosca žárlivě vstupuje do kostela s tím, že slyšela mluvu. Všimá si také malířovy roztržitosti, avšak její žárlivost nejvíc vzplane poté, co v ženě na obrazu rozeznává markýzu Attavanti. Cavaradossi mu povede uklidnit její výbuch žárlivosti a s příslibem pozdějšího setkání ji vyprovodí z kostela. Angelotti vylíčí malíři, že uprchl z vězení a je pronásledován baronem Scarpiau. Cavaradossi mu nabídne úkryt ve své vile. Výstřel z děla Andělského hradu oznamuje, že Angelottiho útek byl odhalen, a Cavaradossi se ho rozhodne doprovodit na cestě. Kostelník se vrací do prázdného kostela a postupně se sbíhajícím věřícím sděluje novinu o porážce Napoleona a její oslavě, která se uskuteční téhož večera. Za rozpustilého smíchu a křiku se ve dveřích zjeví šéf policie Scarpia v doprovodu svého špeha Spoletty a biřiců. Scarpia vydává rozkaz k přípravě slavnostního Tedeu a Spolettu s biřici posílá prohledat kostel. Odemčená kaple Attavantiových, vějíř s rodovým erbem a prázdný košík od jídla se stávají důkazy o úkrytu uprchlíka. Scarpia při pohledu na obraz rozeznává rysy markýzy Attavanti a od kostelníka se dozví, že jeho autorem je Cavaradossi. Vrací se Tosca a nervózně hledá svého milého. Scarpia v ní rafinovaně probouzí podezření na malířovu nevěru a prostřednictvím vějíře ji dožene až k výbuchu žárlivosti. Tosca rozrušeně odchází a Scarpia ji nechává sledovat Spolettou. Kostelem zní Tedeum, avšak Scarpia se v myšlenkách oddává své vášnivě touze po Tosce.

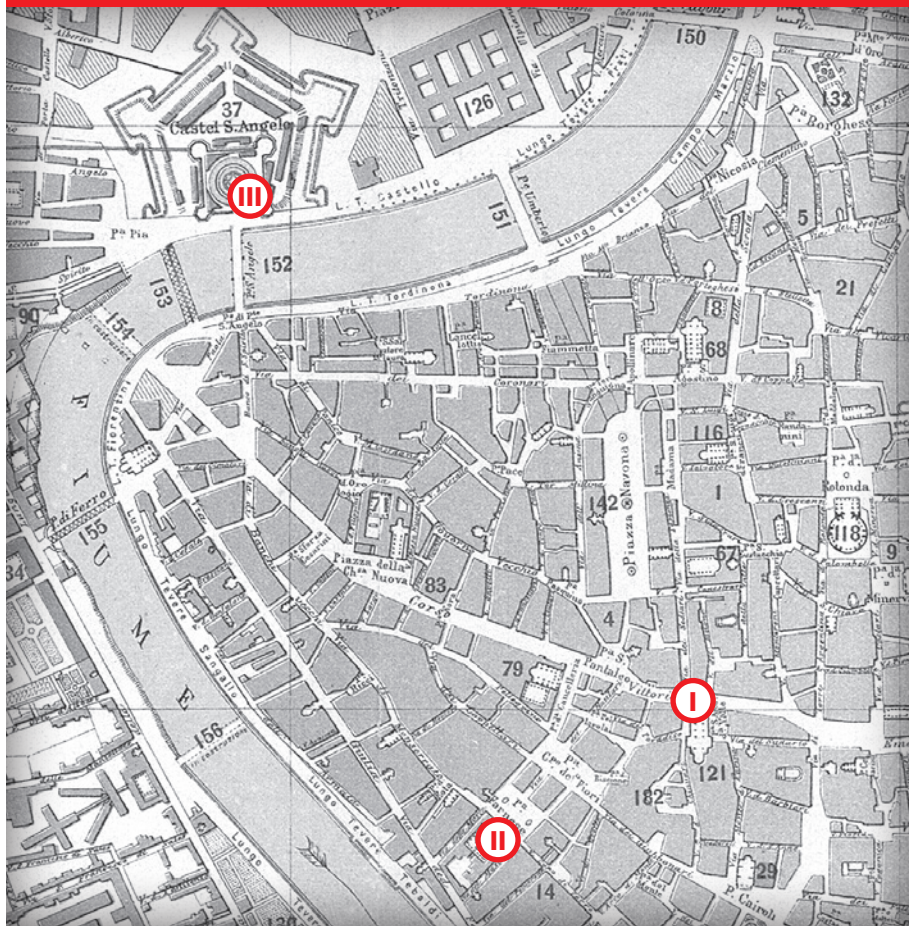
DRUHÉ DĚJSTVÍ:

Scarpia večerí ve své komnatě paláce Farnese v očekávání svých zvědů. Přes okno zní hudba z oslavy vítězství, na které vystoupí i Tosca. Scarpia jí posílá lístek se vzkazem, aby se po koncertě k němu dostavila. Spolettovi se nepodařilo najít uprchlíka, avšak zatkl Cavaradossiho. Oknem teď zní Tosčin zpěv a Scarpia vyslyší Cavaradossiho. Napětí se stupňuje, když malíř popírá další a další obvinění z pomoci uprchlíkovi. Přichází Tosca a než je Cavaradossi odveden k mučení, stihne jí pošeptat, aby nic nevyzradila. Scarpia rozehrává svoji manipulativní hru s Tosčinými emocemi, jež za zvuků a výjevů mučení jejího milého prorůstá v nesnesitelnou trýzeň. Tosca se zlomí a vykoupí Cavaradossiho informací o místě Angelottiho úkrytu. Scarpia nechá přivést zmučeného malíře, který vyčítá Tosce její zradu. Četník Sciarrone přináší zprávu, že skutečným vítězem bitvy u Marenga se stal Napoleon. Cavaradossiho tahle zpráva povzbudí a postaví se Scarpiovi s výhrůžnými slovy o jeho budoucím osudu. Rozzuřený Scarpia ho okamžitě nechává odvést k popravě. Tosca pro něj žádá milost a ptá se na její cenu, avšak Scarpia je odhodlán využít situace k naplnění svých tužeb vůči zpěvačce. Nabízí jí Cavaradossiho život výměnou za to, že se mu Tosca oddá. Spoletta přináší zprávy, že Angelotti před dopadením spáchal sebevraždu a Cavaradossiho poprava je připravena. Tosce nezbývá nežli zahanbeně svolit ke Scarpiovu návrhu a ten instruuje Spolettu k fingované popravě zastřelením. Spoletta odchází a Tosca si ještě vynutí sepsání záruk k bezpečnému odchodu. Když se k ní Scarpia přiblíží ve snaze získat svou odměnu, Tosca ho probodne.

TŘETÍ DĚJSTVÍ:

Před svítáním čeká Cavaradossi na popravu na střešní terase Andělského hradu. Během psaní posledního dopisu Tosce propadá toužebným vzpomínkám na jejich společné chvíle. Spoletta přivádí Toscu, která Cavaradossi ukazuje průvodní list a prozradí mu, co udělala. Vysvětluje mu, jak má po falešném výstřelu padnout a zůstat nehybně ležet. Milenci se něžně loučí v očekávání blížící se svobody a se svítáním přichází popravčí četa. Žalářník odvádí Cavaradossiho k popravě a Tosca netrpělivě pozoruje celou událost. Zazní výstřel, Cavaradossi padá k zemi a popravčí četa odchází. Tosca běží ke svému milenci, aby s hrůzou zjistila, že byla Scarpiau podvedena. Ozývají se výkřiky; Scarpiova mrtvola byla nalezena. Pronásledována Spolettou, Sciarronem a vojáky, Tosca utíká a vrhá se z hradeb.

TOSČIN ŘÍM

I KOSTEL SANT'ANDREA DELLA VALLE

Barokní průčelí kostela Sant'Andrea della Valle

Výstavba kostela započala v roce 1590 podle návrhů architektů Giacomo della Porta a Piera Paola Olivieriho pod patronací kardinála Gesualda di Conzi. Po jeho smrti záštitu přebíral kardinál Alessandro Peretti di Montalto a po obnovení prací v roce 1608 získala stavba od slavného architekta Carla Maderna nový grandióznější design směřující k dnešní barokní podobě. Vyhotovením interiérových fresek byli pověřeni dva Carracciho studenti Giovanni Lanfranco a Domenico Zampieri – známý pod jménem Domenichino. Práce na interiéru dokončili v roce 1650 a výsledek se na několik následujících desetiletí stal vzorem chrámové výzdoby. Kapli rodiny Attavanti bychom v kostele sice hledali marně, přesto ale jeho četné

kaple oplývají nesmírnou uměleckou hodnotou.

V letech 1656–1665 vtiskli svůj umělecký rukopis ikonickému průčelí Carlo Rainaldi a Carlo Fontana. Po dostavění se kostel na dlouhou dobu stal třetím největším chrámem Říma.

V roce 1965 mu byl papežem Pavlem VI. udělen statut malé baziliky a je sídlem řádu Theatinů.

II PALÁC FARNESE

Z architektonického hlediska je jedním z nejvýznamnějších římských paláců vrcholné renesance. Původně byl navržen pro Farnesovu rodinu Antoniem da Sangallem mladším v roce 1515, avšak poté, co v roce 1534 usedl Alessandro Farnese na papežský stolec jako Pavel III., byly plány výstavby značně rozšířeny. Na další realizaci stavby se podílela celá řada nejvýznamnějších italských architektů 16. století, mimo jiné Michelangelo, Jacopo Barozzi da Vignola a Giacomo della Porta. Právě nejvyšší patro paláce, do nějž je v opeře situována Scarpiova pracovna, bylo navrženo samotným Michelangelem.

Nejvýznamnějším uměleckým prvkem interiéru jsou galerijní fresky, které vyhotovil slavný boloňský malíř Annibale Carracci; předznamenávají hned dva umělecké směry – římské vrcholné baroko a klasicismus.

Od roku 1936 je palác sídlem francouzské ambasády.

Průčelí paláce Farnese

III ANDĚLSKÝ HRAD

Leží na pravém břehu řeky Tibery a byl původně vystavěn v letech 123–139 n. l. římským císařem Hadriánem jako mauzoleum pro něj a jeho rodinu. Na počátku 5. století bylo mauzoleum přestavěno na vojenskou pevnost, na níž se neblaze podepsaly nájezdy Vizigótů i Gótů.

Jeho současný název se váže k roku 590 a ke konci morové epidemie, která již delší dobu sužovala Řím. Legenda vypráví, že papež Řehoř I. Veliký během procesí zahlédl na vrcholu pevnosti archanděla Michaela, jenž si utíral zkrvavený meč do svého pláště a následně ho schoval do pochvy. Papež z tohoto výjevu vyčetl usmíření Boha a konec morové rány.

Počínaje 14. stoletím papežská stolice postupně dala přestavět pevnost na hrad, a Mikuláš III. ho dokonce nechal propojit s bazilikou sv. Petra opevněným koridorem. V době ohrožení sloužil pontifikovi jako útočiště. Na objednávku papeže Lva X. vyhotovil Raffaello da Montelupo pro vrcholek hradu mramorovou sochu archanděla Michaela. Ta byla v roce 1753 nahrazena sochou bronzovou od vlámského sochaře Petera Antona von Verschaffelta a dnes je k vidění na hradním nádvoří. V pozdější době papežský stát užíval hrad jako vězení; jedním z jeho nejproslulejších nedobrovolných „nájemníků“ byl po 6 let Giordano Bruno. Popravištěm ztvárněným ve 3. dějství opery na střešní terase hradu bylo ve skutečnosti malé vnitřní nádvoří.

Od roku 1901 je Andělský hrad expozicí Národního muzea.

Andělský hrad

INSPIRACE • REALIZACE • PERCEPCE

Je obvyklé umět z poznámek ve skicách díla vytýčit konkrétní datum, jež představuje počátek skladatelovy kompoziční práce. U *Toscy* však můžeme dokonce datovat podnět neboli zrod inspirace k jejímu zkomponování. Tím datem byl 14. únor 1889; den, kdy Giacomo Puccini v Miláně zhlédl představení divadelní hry *La Tosca*. Byla napsaná o dva roky dříve – 1887 – pro divadelní divu své doby Sarah Bernhardt a jejím autorem byl francouzský dramatik Victorien Sardou. O tom, že hra Pucciniho zaujala, svědčí nejen fakt, že o měsíc později navštívil v Turíně její další představení, tentokrát se svým libretistou Ferdinandem Fontanou, ale především to, že zanedlouho nato napsal svému vydavateli Giuliovi Ricordimu, aby pro něj zabezpečil práva k jejímu zhudebnění. Za zmínku určitě stojí, že obě provedení byla ve francouzštině, které Puccini sice nerozuměl, avšak i přesto neomylně usoudil, že hra by byla ideální pro operní adaptaci. Obdobný scénář se odehrál v jeho životě ještě jednou, při londýnském představení inscenace dramatu *Madame Butterfly* Davida Belascoa – tentokrát v angličtině.

Po dvou letech, dne 26. listopadu 1891, Sardou podepsal smlouvu s vydavatelstvím Ricordi a k práci na libretu byl angažován Luigi Illica. Tímto momentem však peripetie předcházející vzniku díla jenom započaly. Puccini od svého původního záměru upustil a než se k němu v roce 1895 opět vrátil, stihl zkomponovat dvě opery: *Manon Lescaut* a *La Bohème*. V tomto období byl k práci na libretu přizván i Giuseppe Giacosa, avšak ani jeden z libretistů nesdílel bez výhrad Pucciniho přesvědčení o potenciálu hry pro operní adaptaci. Sardouova dramata reprezentovala estetická měřítká francouzského divadla své doby s komplikovaným dějem a četnými postavami. Pro operní libreto bylo tedy nevyhnutelné vtěsnat původních pět dějství do tří a také omezit počet postav a různých historických faktů, které děj značně komplikovaly. Již tato práce přinášela mnoho problémů, avšak libretisté si navíc stěžovali, že ve hře není adekvátní prostor pro poezii a lyriku a její struktura může v opeře lehce sklouznout k monotónnosti.

Děj dramatu se odehrává v Římě ve dnech 17. a 18. června 1800 na historickém pozadí vpádu francouzských vojsk vedených Napoleonem do Itálie. Klíčovou událostí je pak zejména bitva u Marenga, s jejímž domnělým i skutečným výsledkem jsme v průběhu hry obeznámeni. Na tomto pozadí se mezi trojicí hlavních postav Floriou Toscou, Mariem Cavaradossim a Baronem Scarpou odvíjí příběh lásky, vášně a intrik směřující k nevyhnutelné

Giacomo Puccini se svými libretisty Giuseppe Giacosa a Luigim Illicou

Giacomo Puccini kolem roku 1900

tragickému konci. Přes divácký úspěch dramatu, který krom nesčetného množství repríz po celém světě nepotřebuje další důkaz, nebyla odborná veřejnost hrou nikterak uchvávena. G. B. Shaw se na její adresu ku příkladu vyjádřil, že jde o „bezduchý stín krváku“ a později sarkasticky dodal: „Byla by z ní fajn opera“.

Datum uvedené na první stránce rukopisu partitury je 29. ledna 1898. Puccini však byl kromě vlastní kompoziční práce nucen vstupovat také do úprav libreta. Z jeho korespondence lze usuzovat, že ho k tomu vedla občasná nespokojenost s dodanými výsledky libretistů. Nespornou důležitostí tohoto aspektu

tvorby pro Pucciniho, jakož i jeho odhodlání k věci dobře dokumentuje dopis psaný příteli Guidovi Vandinimu v zápalu hledání vhodného liturgického textu pro scénu předcházející Tedeu. „Řekněte biskupovi, že potřebuji něco a on to musí vymyslet, jestlipak ne, tak napíšu papežovi a postarám se, aby byl potrestán jako nějaký hloupý zaměstnanec... Najděte mi nějaký malý veršík, a jestli ne, tak se stanu protestantem, sdělte to děkanovi.“

V lednu 1899 se Puccini sešel v Paříži se Sardouem a obdržel od něj připomínky k úpravám textu. Zamýšlená verze závěru opery, ve které Tosca zešílí, avšak zůstává naživu, byla pro dramatika absolutně nepřijatelná. Resumé setkání tedy bylo: Tosca musí zemřít! I když poslední stránka partitury nese datum 29. září 1899, Puccinimu scházelo stále dokončit pár detailů. Jedním z nich byla píseň pasáčka ze začátku 3. dějství, pro kterou

Victorien Sardou a Giacomo Puccini na karikatuře Georgese Goursata

skladatel zamýšlel text v římském dialektu. Napsal ho pro něj folklorista a básník Luigi Zanazzo.

Bylo by nepředstavitelné, aby opera, tak pevně spjatá s Římem, vstoupila do života v jakémkoliv jiném nežli věčném městě. Dne 14. ledna 1900 se tedy místem premiéry stalo římské Teatro Constanzi. Premiéra byla národní událostí a účastnila se jí dokonce i královna Margherita. Dorazila sice až před druhým dějstvím, což je však pravděpodobně možno připsat na vrub obavám o její bezpečnost z důvodu ohlášeného bombového útoku. *Tosca* byla okamžitým úspěchem; obecnost ji zahrnulo nadšenou přízní a v průběhu jediného roku se objevila mimo jiné na operních scénách v Londýně, Buenos Aires, Madridu nebo New Yorku. Reakce kritiky byly však stejně jako v případě dramatu přinejmenším rozpačité a ani čas na tom dlouho nic neměnil. Ještě v 50. letech *Toscu* kritik Joseph Kernan, patrně parafrázuje G. B. Shawa, označil za „ošuntělý krváček“. S odstupem dalších sedmi desetiletí si však klidně ve shodě s libretem můžeme dovolit konstatovat, že Cavaradossiho neboli Pucciniho „hvězdy září“ – pořád.

Titulní strana prvního vydání klavírního výtahu opery

Giacomo Puccini v roce 1908

PUCCINIHO TOSCA V NDM

- 100 LET
- 8 INSCENACÍ
- 35 SEZÓN NA REPERTOÁRU
- 186 PŘEDSTAVENÍ
- 35 PŘEDSTAVITELEK TOSCY

NÁRODNÍ DIVADLO
MORAVSKOSLEZSKÉ

Návrh scény Václava Gottlieba k 1. dějství inscenace z roku 1950

Tosca se na ostravském jevišti objevila poprvé bezmála před 100 lety 19. května 1921. Od té doby se stejně jako na všech světových scénách zařadila k stálícím vracejícím se na repertoár divadla s přibližnou periodou jedné dekády a na jejím inscenování se pokaždé podílely ty nejvýraznější osobnosti formující život našeho divadla.

Více informací o jednotlivých inscenacích, jejich inscenačních týmech, obsazení rolí a fotografie najdete na stránkách [Ostravského divadelního archivu](#).

Zdeňka Ziková jako Floria Tosca, dirigent Mirko Hanák a Zenon Dolnicki jako Baron Scarpia po představení v roce 1936

NÁRODNÍ DIVADLO
MORAVSKOSLEZSKÉ

on-line
prodej

DÁRKOVÝ VOUCHER

platnost 1 rok od zakoupení

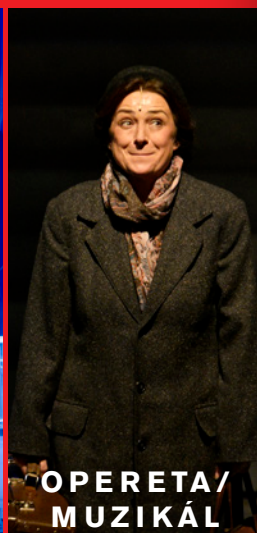
OPERA

ČINOHRA

BALET

OPERETA/
MUZIKÁL

Program vydalo Národní divadlo moravskoslezské,
příspěvková organizace statutárního města Ostrava,
Čs. legii 148/14, 701 04 Ostrava – Moravská Ostrava

Ředitel Jiří Nekvasil
Hudební ředitel opery Marek Šedivý

Program připravil Juraj Bajús
V programu jsou použity fotografie z internetových zdrojů,
veřejných on-line encyklopedií, archivu NDM, Ostravského muzea a osobních archivů umělců

Výtvarné zpracování programu a sazba Václav Melecký

Činnost Národního divadla moravskoslezského,
příspěvkové organizace statutárního města Ostrava,
je financována z rozpočtu města Ostravy

Aktivity NDM jsou také finančně podporovány
Ministerstvem kultury České republiky a Moravskoslezským krajem

OSTRAVA!!!

www.facebook.com/operaNDMopera
www.youtube.com/ndmostrava

www.ndm.cz